

**Гльоза Аліна Альбертівна,
Левківський Михайло Васильович**
(Житомирський державний
університет імені Івана Франка)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасній педагогічній науці патріотичне виховання визначається як історично зумовлена сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної поведінки, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь. На думку І.Д.Беха, патріотичне виховання також передбачає «широкі знання конституційних і правових норм, державної політики, сформованість патріотичних думок та дієвих заходів з відстоювання національних форм життєдіяльності і поведінки в усіх сферах суспільного життя» [2, 136]. Мета патріотичного виховання, як стверджують автори Державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття) [1], є формування національної свідомості, самосвідомості та патріотизму у вихованців різного віку.

Важливою складовою змісту патріотичного виховання є розвиток трудової активності школярів. Зміст патріотичного виховання забезпечує розуміння економічних законів і проблем суспільства та шляхів їх розв'язання; розвиває мотивацію до праці, усвідомлення життєвої потреби трудової активності, ініціативи, підприємництва, здатність до соціальної творчості як умови соціальної адаптації,

конкурентоспроможності й самореалізації особистості в ринкових відносинах.

Виховання патріотизму, формування державної ідеології й національного світогляду тісно пов'язано з сучасними процесами. До них входять такі провідні ідейно-політичні чинники як ставлення до політики, до ідеї державності, до рідної землі, до питань спілкування людей, що живуть в Україні. Важливе місце в цьому процесі посідають морально-етичні засади- людяність і бережливе ставлення до близьких і рідних, повага до поглядів і переконань іншої людини, совість, честь, прагнення робити добрі вчинки, ідеї свободи, совісті, поваги й толерантності до національних і релігійних почуттів особистості.

Виховання — соціально і педагогічно організований процес формування людини як особистості. Суспільство як соціальне об'єднання людей може функціонувати і розвиватися лише за цілеспрямованої, систематичної та організованої роботи з виховання кожної особистості. Зупинення цього процесу — катастрофа для суспільства, внаслідок якої людина не змогла б піднятися до рівня особистості. Ще Я.-А. Коменський зауважував, що «зневага до виховання є кроком до загибелі людей, сімей, держав і всього світу» [2, 9]. Тому виховання з погляду суспільного розвитку є провідною сферою діяльності як окремої людини, так і людської спільноти. Завдяки йому людство забезпечує свою безперервність у соціальному розвитку.

Виховання школярів здійснюють у процесі навчання і виховної роботи у школі та за її межами. Воно є цілісним процесом, у якому органічно поєднані змістова (сукупність виховних цілей) і процесуальна (самокерований процес педагогічної взаємодії вчителя й учня, що передбачає організацію і функціонування системи виховної діяльності та самовиховання учнів) сторони [3, 38-39].

Патріотичне виховання реалізується як планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму. Воно включає розвиток національної самосвідомості й гідності; дбайливе ставлення до рідної мови, культури, традицій; відповідальність за природу рідної країни; потребу зробити свій внесок у долю батьківщини; інтерес до національного спілкування; прагнення праці на благо рідної країни, її народу. Патріотичне виховання використовує такі засоби: рідну мову, родовід, рідну історію, краєзнавство, природу рідного краю, народну міфологію, фольклор, національне мистецтво, народний календар, національну символіку, народні прикмети і вірування, виховні традиції, національні традиції, звичаї та обряди.

Любов до Батьківщини є однією з визначальних рис кожного справжнього громадянина. Будучи якістю синтетичною, «патріотизм включає в себе емоційно-моральне і дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної природи, до своєї нації, до матеріальних та духовних надбань суспільства» [4, 52]. Проте легко виховувати любов до країни,

яка забезпечує належний фінансовий добробут і впевненість у майбутньому. Важче це робити, коли діти щодня стикаються з матеріальними нестатками та постійними розбіжностями між бажаним і реальним. Але ж якщо до виховання патріотів навіть не братися, кращого майбутнього для України досягти буде важко.

Кожній дитині, яка прийшла за шкільну парту, необхідно допомогти пізнати себе, свій народ, свою землю, а потім уже інші народи, землі, цілий всесвіт. Лише тоді вона зможе знайти свою дорогу в життя, збагнути своє призначення на землі. І починати це треба з тієї стежини, яка привела до школи, з батька-матері, діда-бабусі, оточуючої природи та людей, що поряд.

Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується (В. О. Сухомлинський [5, 207]).

Патріотизм (грец. *patriótes* – співвітчизник, грец. *patrís* – батьківщина) — любов до Батьківщини, відданість своєму народові, готовність заради них на жертви і подвиги [6, 6].

Патріотичне виховання як введення підростаючого покоління в систему цінностей демократичного (громадянського) суспільства передбачає формування у нього основ громадянської культури [7, 17]. Громадянська культура – це глибоке усвідомлення своєї належності до певної держави, почуття громадянської гідності, відповідальності й обов'язку, здатність рішуче відстоювати суспільно-державні цілі в складних ситуаціях.

Ось чому патріотичне виховання сьогодні - це формування перш за все громадянськості, політичних, державотворчих рис характеру, а також відповідальності, поваги до закону, працелюбності, людяності; це виховання в дусі національних пріоритетів, національної самосвідомості, як органічної частини загальнолюдських цінностей, високої моралі, гуманізму, любові до праці.

Виховати патріота - означає підготувати підростаюче покоління до участі в розв'язанні сьогоденних та перспективних завдань держави, до управління нею та виконання функцій трудівника і господаря, керівника і виконавця, громадського діяча та захисника Батьківщини. Для цього потрібно сформувати комплекс таких особистісних якостей і рис характеру, як патріотична свідомість, громадянська відповідальність і мужність, готовність працювати на благо Батьківщини, захищати її; знання і дотримання законів України; знання та вільне володіння державною мовою; гуманність, поважне ставлення до культури, звичаїв і традицій тощо.

Учні повинні засвоїти, що любити свою країну, свій народ - це не тільки пишатися її славною історією, культурою, мовою, а й прагнути всіма справами, помислами підносити їх велич, невтомно працювати в ім'я їх процвітання. У вихованні патріота, який не відривається від свого

коріння, відчуває свою відповідальність перед минулим, сьогоденням і майбутнім, і бачить це завдання вчителя. Ясно, що воно має вирішуватись школою з допомогою громадності, держави. Лише тоді дістанемо бажані результати - сформуємо людину з високим рівнем національного усвідомлення, патріота, який скаже: "Я-українець!"

Список використаної літератури

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). - К.: Райдуга, 1994. – 112 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. – К.: Либідь, 2003. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 280 с.
3. Кловак Г., Ткаченко В. Формування етнічної самосвідомості школярів – важлива проблема сучасної національної школи України // Учитель. – 2000. - №1-3. – С.38-40.
4. Кошіль М. Народне мистецтво – джерело національного виховання // Рідна школа. – 2000. - №6. – С.52-54.
5. Ляшко Л. Виховання патріотичних почуттів молодших школярів у творчій спадщині В. О. Сухомлинського // Школа першого ступеня: теорія і практика: Зб. наук. пр. - Переяслав-Хмельницький, 2002. - Вип. 4. - С.204-218.
6. Вишневський О. Ще раз про народження громадянина: національне і громадське у сучасному українському вихованні // Освіта. – 2002. - №8-9. – С.6-7.
7. Національна програма патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України, 15 верес. 1999 р.: (Витяг) // Директор шк.– 2003.– № 29–32.– С. 16–18.